

Den kosmopolitiska blicken: reflektioner och kritik

Abstract

This essay is a study conducted within the global political theory branch of political science. The essay's main concern is that of cosmopolitan imaginations, in this case illustrated by Ulrich Beck's concept *the cosmopolitan outlook*. The purpose of this essay is firstly to interpret the idea of the cosmopolitan outlook and show the significance that a cosmopolitan outlook may have for the emergence of a cosmopolitan moral ideal. Secondly I want to stress the more problematic aspects of an alleged emerging cosmopolitan outlook. My argument is that oppressive states might see emergences of cosmopolitan imaginations, such as a cosmopolitan outlook, as a threat towards their self preservation and that they on these grounds take measures to hinder such emergences. My main conclusion is that a global public sphere is a space where cosmopolitan imaginations might be globally conceived and on these grounds I stress the importance of a global public sphere modelled upon the concept of discourse ethics.

Key words: *cosmopolitan outlook, cosmopolitan imagination, cosmopolitan morality, world community, global public sphere*

Number of words: 10 000

Innehållsförteckning

1	Introduktion.....	4
1.1	Syfte	4
1.2	Frågeställning.....	4
1.3	Hitlers orättfärdiga moraliska ideal.....	4
1.4	Stoiker, Kant och en gränslös moral	4
1.5	Disposition	6
2	Metod.....	7
3	Moralen har inga gränser.....	9
3.1	Lojalitet och prioritet: kan <i>är</i> göras till <i>bör</i> ?.....	9
3.2	Universella principer och moraliskt godtycke	10
4	Modernisering och paradigmskifte	12
4.1	Modernisering: olika typer – samma process.....	12
4.2	Den västerländska moderniseringens konsekvenser: globala risker	13
4.3	Riskernas konsekvenser: uppkomsten av en kosmopolitisk blick?.....	14
4.4	Varför kosmopolitisk blick? Anomali, kris och inneboende motsättningar	15
4.4.1	Mot den kosmopolitiska blickens paradigm	15
4.4.2	Hegel och den nationella blickens inneboende motsättningar	17
5	Den kosmopolitiska blickens konsekvenser	19
5.1	Mot en kosmopolitisk moral?.....	19
5.2	Mot en världsgemenskap?.....	20
5.2.1	Självidentitetens reflexivitet.....	21
5.2.2	Högeksekvensriskernas betydelse för självidentiteten.....	22
6	Hinder för uppkomsten av en kosmopolitisk blick	24
6.1	Olika riskkulturer	24
6.2	Förutsättningar för en kosmopolitisk föreställningsvärld	26
6.2.1	En (o)fri global offentlig sfär	27
6.2.2	Den fruktade kosmopolitiska blickens?.....	28
7	Slutsats	30
	Referenser	32

1 Introduktion

1.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att argumentera för att Ulrich Becks idé om den kosmopolitiska blicken har signifikans för en eftersträvansvärd kosmopolitisk moral samt att genom en kritisk prövning av Becks idékonstruktion argumentera för att det finns fler hinder för den kosmopolitiska blickens globala genomslagskraft än de som främst florerar i teoribildningen, något som också kan tänkas påverka en kosmopolitisk morals genomslagskraft. Den kosmopolitiska blicken analyseras alltså mot bakgrund av dess potentiella signifikans för en kosmopolitisk moral. Uppsatsen kan sägas falla inom ämnesområdet global politisk teori.

1.2 Frågeställning

Vilken signifikans kan en kosmopolitisk blick ha för en kosmopolitisk moral?

Hur ser utsikterna för en kosmopolitisk blicks globala genomslag ut?

1.3 Hitlers orättfärdiga moraliska ideal

”Rätt är det som är bra för det tyska folket” så sade en gång Adolf Hitler.¹ Hitler tillskrev endast tyska folket status som moraliskt subjekt, vilket knappast kan sägas vara ett rättfärdigt moraliskt ideal. Jag kommer i denna uppsats att argumentera för att moralen bör vara gränslös och för att individen bör utgöra moraliskt subjekt, detta moraliska ideal kallas för kosmopolitisk moral. En kosmopolitisk moral är något som vi bör sträva efter samtidigt som den är något mycket svåruppnåeligt. Jag kommer att argumentera för att Ulrich Becks idékonstruktion den kosmopolitiska blicken har potential att underbygga en kosmopolitisk moral. En viktig poäng med uppsatsen är att den kosmopolitiska blickens globala genomslag är långt ifrån givet och eftersom den kosmopolitiska blicken är av betydelse för en kosmopolitisk moral så kan detta tänkas påverka också den kosmopolitiska moralens globala genomslagskraft.

1.4 Stoiker, Kant och en gränslös moral

Kosmopolitism är ett mångtydigt begrepp men brukar sägas ha sina rötter i Stoicismen som var en filosofisk inriktning med rötter i det antika Grekland.²

¹ Citatet är hämtat från: Benhabib, 2004:54

² Nussbaum, 1994; Fine & Cohen i Vertovec & Cohen, 2005:137-140; Couture & Nielsen i Brock & Brighouse, 2005:183; Brock & Brighouse i Brock & Brighouse, 2005:2; Malcomson i Cheah & Robbins, 1998: 233; Anderson i Chea & Robbins, 1998:268

Stoikerna menade att alla människor borde tillhöra samma moraliska gemenskap eftersom människan genom att vara människa besitter *logos* (kapacitet att vara förnuftig och moralisk).³ Stoicismen bar alltså på en föreställning om att moralen bör vara gränslös.

Närmare vår tid presenterade Immanuel Kant i sin text *Den eviga freden* sina tankar om världsmedborgarskap och kosmopolitiska rättigheter: människan föds med vissa rättigheter och skyldigheter och dessa utgör grunden för ett världsmedborgarskap där människan på grund av sitt gemensamma ursprung inte bara tillhör nationer utan även *mänskligheten*.⁴

Jag skiljer i denna uppsats på kosmopolitism som moraliskt ideal och kosmopolitism som ett existerande tillstånd.⁵ När man skriver om *kosmopolitism som ett existerande tillstånd* så syftar man till hur kosmopolitismen uttrycks i verkligheten. Kosmopoliten ses ofta som en världsvan affärsman som är bekväm på många ställen och som äter indiskt i Paris och franskt i Shanghai.⁶ Ulrich Beck däremot tar upp en annan typ av existerande kosmopolitism; en kosmopolitisk realism där globala risker är kärnan.⁷ Några betydelser av kosmopolitism är centrala i denna text, här nedan följer en kort introduktion av dem.

Kosmopolitisk moral syftar till en moral med global omfattning och där individen utgör moraliskt subjekt. Individen besitter moraliska rättigheter som bör vara samma för alla individer på hela jorden.⁸ Jag kommer inte i denna uppsats att ta ställning till mer konkreta moralfilosofiska frågor som till exempel hur omfattande de kosmopolitiska rättigheterna bör vara, men oavsett detta så bör de kosmopolitiska rättigheterna *gälla lika för alla individer på jorden*.

Ulrich Becks begrepp *kosmopolitisk realism* relaterar till den verklighet präglad av globala högkonsekvensrisker som den västerländska moderniseringen gett upphov till. Dessa risker påverkar alla *individer* på hela *jorden* och kan därför beskrivas som kosmopolitiska.⁹

Kosmopolitisk blick är en *föreställning* hos människor om att verkligheten är kosmopolitisk. Ett annat sätt att förklara den kosmopolitiska blicken är att den kosmopolitiska blicken är en *medvetenhet* hos subjektet om den kosmopolitiska realism som denne lever med.¹⁰

Jag kommer i denna text visa hur man kan sammanfoga mina tre kosmopolitiska komponenter. Jag kommer först att argumentera för att en kosmopolitisk moral är önskvärd, detta kommer att göras med två argument: 1) vi kan inte påverka vår födelse samt 2) moraliska gränser inte kan legitimeras demokratiskt och därför bör moralen omfatta alla. Jag kommer också att visa att en kosmopolitisk blick kan vara en potentiell grund för en kosmopolitisk moral eftersom en kosmopolitisk blick innebär ett sinne för gränslöshet och en föreställning om att vi alla är individer i en global kontext. En av tjusningarna

³ Fine & Cohen i Vertovec & Cohen, 2005:138-139; Nussbaum, 1994:3; Bartelson, 2009:11; Wood i Cheah & Robbins, 1998:63; Nardin i Nardin & Mapel et. al., 1992:9

⁴ Kant, 2007:27, 35

⁵ Denna distinktion görs uttryckligen i Waldron i Benhabib, 2008:83ff. Se även: Sypnowich i Brock & Brighouse, 2005:56 samt Beck, 2004:38

⁶ En bok som tar upp detta är Cheah och Robbins, 1998; Se även Calhoun i Vertovec & Cohen, 2005 som kritiserar den existerande kosmopolitiska livsstilen för att vara elitistisk

⁷ Se Beck, 1998; 2004; 2009

⁸ Se t ex: Benhabib i Benhabib, 2008:149; Tan, 2004:1ff; Nussbaum, 1994

⁹ Beck, 1998:123; Beck, 2004:31, 268; Beck i Vertovec & Cohen, 2005:66

¹⁰ Beck, 2004:31, 41, 65-66, 151;

med en kosmopolitisk blick är således att den kan föra oss närmare ett önskvärt moraliskt ideal. Men vägen till en kosmopolitisk blick är inte fri från hinder.

En kosmopolitisk blick är ett diskursivt fenomen och kan få globalt genomslag genom interaktion mellan individen och den kosmopolitiska realismen, en interaktion via informationskanaler som äger rum i en kontext som kallas för den globala offentliga sfären. Jag ska visa att förtryckande stater kan uppleva uppkomsten av en kosmopolitisk blick som ett hot mot sin maktställning och att detta innebär att de kan försvåra uppkomsten av en kosmopolitisk blick genom att förhindra eller manipulera interaktionen mellan individen och den kosmopolitiska realismen. Om förtryckande stater genom att angripa informationskanaler förhindrar en konfrontation mellan individen och den kosmopolitiska realismen försvåras uppkomsten av en kosmopolitisk blick och detta innebär sannolikt problem även för en kosmopolitisk morals genomslag och uppkomst.

1.5 Disposition

Nästa kapitel utgörs av en övergripande metoddiskussion. I kapitel tre argumenterar jag för en kosmopolitisk moral och behandlar några invändningar mot en sådan för att sedan i kapitel fyra begripliggöra, och förklara, den kosmopolitiska blicken mer ingående. I kapitel fem tas den kosmopolitiska blickens potentiella konsekvenser upp och i kapitel sex görs en rimlighetsbedömning av den kosmopolitiska blickens genomslagskraft. I kapitel sju knyts säcken ihop i form av en slutsats.

2 Metod

Eftersom jag inte använder mig av någon svårgripbar metod så är mitt syfte med detta kapitel endast att föra en kort diskussion om vad som kännetecknar en god idékritik.

I uppsatsen analyseras Ulrich Becks *idé* om den kosmopolitiska blicken och som jag skriver i mitt syfte så är uppsatsen delvis en idékritik mot den kosmopolitiska blickens genomslagskraft. För att kunna kritisera en idé måste man först och främst veta vad som kännetecknar en god idé. En ganska kort definition av en god idé skulle kunna vara att en god idé är en idé som underbyggs av *rationella argument*.¹¹ I detta avseende kan man ta upp tre viktiga kriterier för en rationell argumentation, en rationell argumentation ska vara begriplig, giltig och rimlig.

Kravet om *begriplighet* handlar om att ”precisera, definiera och klarlägga innebörden av de begrepp man använder, av den ståndpunkt man förfäktar och av de skäl man anför till stöd för denna ståndpunkt.”¹² Vi bör begripa, eller annorlunda uttryckt *förstå*, innebörden av idén om den kosmopolitiska blicken för att överhuvudtaget kunna utsätta den för en kritisk granskning. En viktig del av uppsatsen blir således att klargöra idén om den kosmopolitiska blicken. Vad innebär den kosmopolitiska blicken? Hur och varför uppstår den? Vad blir konsekvenserna av en kosmopolitisk blick och varför är dessa konsekvenser intressanta? Martin Hollis skriver att för att *förstå* måste vi ta oss an ett fenomen inifrån och försöka att tolka det. För detta ändamål är inte induktiva metoder passande utan vi behöver teorier att tolka med.¹³ Några teorier som jag kommer att använda mig av är moderniseringsteori, Hegels dialektik samt Kuhns teori om paradigmskiften.

En rationell argumentation måste också vara *giltig*. En giltig argumentation är en argumentation där slutledningen följer från de påståenden och premisser som anlagts. Argumentationen ska med andra ord vara utan motsägelser. Det handlar här om huruvida den kosmopolitiska blicken är en logisk följd av de premisser och påståenden som Beck använt för att underbygga sin argumentation.¹⁴ Jag kommer däremot inte att kritisera Becks idé om den kosmopolitiska blicken för att vara ogiltig, jag kommer istället att angripa idén genom att pröva dess rimlighet.

När man prövar en idé *rimlighet* så prövar man hur idén förhåller sig till verkligheten.¹⁵ I mitt syfte kan man utläsa att jag är intresserad av den kosmopolitiska blickens genomslagskraft. Är det, givet verkligheten, rimligt att den kosmopolitiska blicken får genomslag i verkligheten eller är den kosmopolitiska blicken bara en idékonstruktion som aldrig kommer att förverkligas? Jag kommer att pröva den kosmopolitiska blickens genomslagskraft mot verkligheten, denna verklighet kan vi dock inte närma oss utan tolkningar och teorier. Med hjälp av olika teorier kommer jag att argumentera för att förtryckande stater kan uppleva den kosmopolitiska blicken som hotfull och

¹¹ Badersten, 2006:8; Beckman, 2005:55; Bergström & Boréus, 2005:91ff

¹² Badersten, 2006:94-96

¹³ Hollis, 1994:142-143; Hay, 2002:30-31

¹⁴ Badersten, 2006:97-100

¹⁵ Ibid:170-172; Beckman, 2005:65-68

därmed försöka förhindra dess uppkomst, detta kommer att ligga till grund för en rimlighetsbedömning av den kosmopolitiska blickens genomslagskraft.

Ludvig Beckman argumenterar i en kritik mot ”negativ” idékritik för att även idékritiker bör komma med egna förslag och inte bara dekonstruera.¹⁶ I min slutsats kommer jag att argumentera för att en fri global offentlig sfär är av betydelse för den kosmopolitiska blickens genomslagskraft. Jag kommer att föreslå att en global offentlig sfär bör baseras på de riktlinjer som diskursetiken anger.

¹⁶ Beckman, 2006

3 Moralen har inga gränser

I detta kapitel kommer jag att visa varför en kosmopolitisk moral är önskvärd. Rickard Rorty skiljer på moral och lojalitet: moralen har sin grund i förnuftet medan lojaliteten har sin grund i människans känslor, denna distinktion kommer att vara central för min argumentation.¹⁷ Vår lojalitet är ett empiriskt faktum för vilken moralen bör sätta gränser, en moral som i sin tur bör vara gränslös.

3.1 Lojalitet och prioritet: kan *är* göras till *bör*?

Vad försvårar för en kosmopolitisk moral? Stoikerna menade att människans självidentitet och lojalitet kan liknas vid en mittpunkt omsluten av koncentriska cirklar. En annan liknelse är en lök: lökens kärna utgörs av självets förhållande till sig själv; nästa lager i löken utgörs av självets identifiering med sin familj; nästa med sina vänner; därefter med nationen och till sist med mänskligheten.¹⁸ Vi kan se hur vår lojalitet i regel följer dessa koncentriska cirklar, vi tenderar att vara mer lojala med vår familj än med mänskligheten i stort. Vi kan här tänka oss att vi *prioriterar* de som står oss närmare på ett sätt som är inkonsistent med en kosmopolitisk moral.¹⁹

Ett annat perspektiv är det realistiska. Hobbes statuerade ju mycket känt att ”i naturtillståndet existerar ingen moral” och med tanke på att det inte existerar någon världsstat så menar realisterna globala moraliska skyldigheter är problematiska och orealistiska.²⁰ Richard W. Miller tar upp en närliggande problematik som rör hur institutioners omfattning sätter gränser för moralen. Miller menar att för att institutioner ska kunna upprätthållas bestående så måste vi prioritera dem som vi delar institutioner med framför andra, om vi inte gör detta kommer de som blir bortprioriterade att sluta bidra till institutionernas upprätthållande och institutionerna att falla och detta är inte i någons intresse.²¹

Men är dessa skäl giltiga ur en moralisk synvinkel? David Hume framhöll, som många vet, i *A Treatise of Human Nature* vikten av att skilja ett *är* från ett *bör*.²² Med detta menas att det faktum att ett fenomen existerar rättfärdigar inte per automatik någonting. Det faktum att vi är lojala gentemot våra landsmän rättfärdigar inte denna lojalitet. För att göra ett *är* till ett *bör* så krävs det en *värdering* och denna värdering måste kunna *rättfärdigas*.²³ Nu ska den kosmopolitiska moralen rättfärdigas.

¹⁷ Rorty i Cheah & Robbins, 1998:45-48. Rorty gör distinktionen mellan rättvisa och lojalitet, rättvisa är något som kopplas till moralen.

¹⁸ Nussbaum, 1994:3; Rorty i Cheah & Robbins, 1998:54; Vertovec & Cohen i Vertovec & Cohen, 2005:12

¹⁹ Tan, 2004:137, 146

²⁰ Hobbes, 2006:71; Forde i Nardin & Mapel et. al., 1992:75-77; Se även: Nagel, 2005

²¹ Miller i Brock & Brighouse, 2005:128-129, 134ff, 140-142, 146; Se även Rawls, 1971:112ff samt Moellendorf i Brock & Brighouse, 2005:148ff

²² Hume, 2003:258

²³ Nardin i Nardin & Mapel et. al., 1992:3

3.2 Universella principer och moraliskt godtycke

Kant menade att våra handlingar bör vägledas av vårt förnuft.²⁴ Kant ansåg att vi människor är kapabla till att resonera oss fram till vad som är förnuftigt och att det som vi kommer fram till genom detta *rationella resonerande* bör fastställas som principer som vi har *plikt* att handla i enighet med.²⁵ Kant förespråkade en universalistisk moral, vilket innebär att de principer man handlar utifrån bör kunna rättfärdigas som universellt giltiga.²⁶ Alltså, Kant menade att vi människor är kapabla att komma fram till vad som är rätt; det som är rätt bör gälla universellt och det är vår skyldighet att handla i enlighet med vad som är rätt just därför att det är rätt.²⁷ Men på vilket sätt är då de invändningar mot en kosmopolitisk moral som jag tagit upp moraliskt godtyckliga?

Vi börjar med invändningen mot en obegränsad lojalitet. Krävs det en global lojalitet för en global moral?²⁸ Oavsett vad så kan vi tänka oss att vår lojalitet har begränsningar och Stoikernas teori om koncentriska cirklar tycks beskriva människans lojalitet adekvat. Men är det *rätt* prioritera de som står nära oss mer än främlingar? Kok-Chor Tan menar att en kosmopolitisk moral måste vara det som sätter gränserna för våra prioriteringar.²⁹ För att rättfärdiga sin ståndpunkt utgår Tan från Rawls resonemang om att vi inte kan påverka vår födelse.³⁰ Ta exemplet nationen: är det verkligen rätt att vissa åtnjuter större moralisk prioritet bara för att vi är födda i en viss nation? Jag håller med Martha Nussbaum om att nationalitet är moraliskt godtyckligt och eftersom vi inte kan påverka var någonstans vi föds så bör inte moralen ha några gränser.³¹

Men invändningen om institutioners räckvidd då? Är inte den relevant? Säkerligen är den *empiriskt* relevant. Idag måste vi kanske som Miller påstår prioritera de vi delar institutioner med för att inte alla intresse ska gå i stöp. Men behöver detta vara *moraliskt* rättfärdigt? Jag ska visa att exkluderande politiska gemenskaper, liksom en moral baserad på exkluderande politiska gemenskaper, inte kan legitimeras.

En politisk gemenskap har gemensamma institutioner och det är medlemmar av samma politiska gemenskap som Miller anser måste prioritera varandra för att den *sociala tillit* som gör att människor upprätthåller institutioner ska bevaras.³² Detta må vara empiriskt riktigt men faktum är att gränsdragning av politiska gemenskaper inte kan legitimeras demokratiskt. Enligt Seyla Benhabib är gränsdragning av politiska gemenskaper utsatt för *den demokratiska legitimitetens paradox*.³³ Paradoxen stipulerar att demokrati kräver gränser i någon form samtidigt som det paradoxala är att ”demokratier inte kan välja sina gränser demokratiskt”.³⁴ Om vi tänker oss att den första politiska gemenskapen någonsin ska konstitueras vem kan då legitimt bestämma var gränserna för den ska dras om det inte redan existerar någon politisk gemenskap som kan ta ett demokratiskt

²⁴ Donaldson i Nardin & Mapel et. al., 1992:137

²⁵ Ibid:137-138; Edkins & Vaughan-Williams, 2009:218-219

²⁶ Donaldson i Nardin & Mapel et. al., 1992:139

²⁷ Ibid:137; Edkins & Vaughan-Williams, 2009:218

²⁸ Rorty i Cheah & Robbins, 1998:45ff vidrör denna fråga

²⁹ Tan, 2004:2, 72, 85, 99, 102, 139-142

³⁰ Ibid:28; Rawls, 1971:111

³¹ Nussbaum, 1994:3; Se även Tan, 2004:1, 4, 9, 56ff

³² Ibid:146

³³ Benhabib, 2004:44-45; Benhabib i Benhabib, 2008:32ff

³⁴ Ibid:35

beslut om att dra gränser? Med andra ord legitimerandet av ett demos förutsätter ett demos.³⁵ Detta innebär att exkluderande demos inte kan legitimeras demokratiskt. Liksom vi inte kan dra gränser i demos kan vi inte heller legitimt dra gränser i moralen och därav bör moralen vara gränslös.

Jag har i detta avsnitt tagit upp några *är* men dessa kan inte förändra det faktum att en kosmopolitisk moral *bör* råda. Nästa kapitel behandlar den kosmopolitiska blicken som idé och hur uppkomsten av en kosmopolitisk blick kan förklaras och förstås.

³⁵ Ibid:167; Se även: Näsström, 2003:808, 815, 817 Näsström, 2007:625; Douchet, 2005:139, 143, 146; Honig, 1991:104; För en mer historiskt inriktad studie se: Rosanvallon, 2006:83-94

4 Modernisering och paradigmskifte

Den kosmopolitiska blicken kan sägas vara en potentiell konsekvens av de globala högkonsekvensrisker som den västerländska moderniseringen gett upphov till. Jag börjar med att definiera modernisering för att sedan visa hur globala högkonsekvensrisker kan ses som en konsekvens av den västerländska moderniseringen. Till sist visar jag hur dessa risker kan beskrivas som kosmopolitiska och leda till uppkomsten av en kosmopolitisk blick hos individer. Kuhns teori om paradigmskifte och Hegels teori om idéernas dialektiska utveckling är här centrala förklaringsmodeller.

4.1 Modernisering: olika typer – samma process

”Vår föreställning om modernisering handlar om ett samlat resultat av social och ekonomisk utveckling som vi upplevt hos oss själva. Teknisk utveckling och ett politisk öppet samhälle, rättsstat och marknadsekonomi, individualisering, rationalitet och stabila opartiska institutioner. Afrika moderniseras också, men tycks följa en annan bana.”³⁶

Innebär modernisering samma sak överallt? Charles Taylor utvecklar i artikeln *Two Theories of Modernity* en teori om att modernisering är kulturspecifik: olika kulturer har olika föreställningar om vad modernisering är. Olika kulturers historiska rötter resulterar, enligt Taylor, i kulturspecifik modernisering.³⁷ Shmuel Eistenstadt använder begreppet *multipla moderniteter* som syftar till att olika typer av modernisering existerar.³⁸ En typ av modernisering, som vi kan kalla för västerländsk, har däremot fått globala konsekvenser. Vi ska återvända till den västerländska moderniseringen konsekvenser men först måste vi förstå vad modernisering som process innebär, för även om det finns olika typer av modernisering så kan dessa ses som olika uttryck för modernisering som *process*.

Gerard Delanty hävdar att modernisering som begrepp refererar till ”den interaktion mellan stat, marknad och civilsamhälle som möjliggör samhällets självförändrande kapaciter”.³⁹ I *The Consequences of Modernity* av Anthony Giddens kan man utläsa att modernisering är en process som öppnar upp för inträde i nya eror och också att modernisering är nära knutet till förändring.⁴⁰ Ulrich Beck skriver att ”under det modernas gång växer det fram en annan samhällsform.”⁴¹ Beck beskriver vidare hur moderniseringen förändrat samhället från traditionellt- sedan till industri- och slutligen till risksamhälle.⁴² Modernisering skulle således kunna beskrivas som en förändring från det gamla (det traditionella) till något annat (det moderna). Att beskriva modernisering som en process som innebär inträde i något nytt kan däremot vara problematiskt.

³⁶ Östman, DN-kultur, 2002-08-23

³⁷ Taylor, 1995:160ff; Se även: Delanty, 2009:12, 65, 178-180, 254-256; Beck i Vertovec & Cohen, 2005:71

³⁸ Eistenstadt, 2000:2-4

³⁹ Delanty, 2009:265. Min kursivering.

⁴⁰ Giddens, 1990:1, 11ff

⁴¹ Beck, 1998:18

⁴² Ibid:1998:19

Saskia Sassen menar att ”nya” epoker alltid har spår av det gamla i sig.⁴³ Sassen har också skisserat ett ramverk som hon använder för att analysera historien, ramverket består av strukturerande logiker, brytpunkter och kapaciteter. En *strukturerande logik* kan här illustreras en typ av samhälle såg industrisamhället. *Brytpunkt* är det skede då en strukturerande logik går övergår i en annan strukturerade logik, till exempel när industrisamhället övergår i risksamhället och det är *kapaciteterna* som framkallar brytpunkten. Kapaciteterna skulle här kunna vara teknologiska innovationer i industrisamhället som leder till uppkomsten av globala högkonsekvensrisker och därmed ett intåg i risksamhället.⁴⁴ Modernisering skulle kunna förstås utifrån Ssassens ramverk där moderniseringsprocessen refererar till den process som kapaciteterna ger upphov till och som får en strukturerande logik förändras. Här kan vi knyta an till Taylors begrepp om kulturspecifik modernisering: olika samhällen har olika kapaciteter och därmed moderniseras de också på olika sätt men likväl är de utsatta för samma process, nämligen, modernisering.

4.2 Den västerländska moderniseringens konsekvenser: globala risker

”Visst risker är inte något nytt påfund. Den som – liksom Columbus – gav sig iväg för att upptäcka nya länder och kontinenter, kalkylerade med ’risker’. Men dessa var *personliga* risker, inte globala hot som de som genom kärnklyvning eller förvaringen av radioaktivt avfall drabbar hela mänskligheten. Ordet ’risk’ hade då en underton av mod och äventyr, inte av en hotande självförtäring av allt liv på jorden.”⁴⁵

I *Risksamhället* beskriver Ulrich Beck hur begreppet ”risk” har ändrat betydelse som en följd av modernisering. I detta avsnitt ska jag visa att även om västerländska moderniseringen endast är en typ av modernisering så har den fått globala konsekvenser eftersom den skapat globala högkonsekvensrisker som riskerar att utmynna i katastrofer med potential att förinta hela mänskligheten.⁴⁶

Globalisering är alltså en av moderniseringens konsekvenser.⁴⁷ Vissa förknippar globalisering främst med ekonomisk globalisering men faktum är att globalisering kan sägas ha flera dimensioner.⁴⁸ Globalisering av hot och risker kan ses som en av globaliseringens dimensioner och idag finns det en uppsjö av globala högkonsekvensrisker såsom klimathotet, kärnvapenhot och risker för pandemier.

Anthony Giddens skriver om något som han kallar för *urbäddningsmekanismer* och, enligt Giddens, så gör de att sociala relationer inte längre begränsas till lokala kontexter.⁴⁹ En av de tydligaste urbäddningsmekanismerna som Giddens tar upp är pengar. Marx skrev om

⁴³ Sassen, 2005:99, 110-112, 122, 132, 210, 427, 511, 531; Se även: Zerilli, 2002:544

⁴⁴ Sassen, 2005:24-29, 52, 211, 392, 532

⁴⁵ Beck, 1998:32. Kursiv i original.

⁴⁶ Giddens, 1990:175. Hädanefter benämns den västerländska moderniseringen endast med begreppet modernisering.

⁴⁷ Giddens, 1990:63; Bauman, 1998:2ff

⁴⁸ Thörn, 2005 uttrycker explicit globaliseringens *dimensioner*; Se även: Giddens, 1990:70

⁴⁹ Giddens, 1990:21ff

kapitalets globaliserande karaktär, kapitalets behov av ackumulering innebär att kapitalet ständigt söker nya marknader och därmed fungerar globaliserande.⁵⁰ Men samtidigt som ett globaliserat kapital kan innebära möjligheter så innebär det också att en risk har globaliserats – med kapitalets globalisering föds risk för *globala finanskriser*.⁵¹

Det som kanske främst av allt gett upphov till de globala riskerna är alla *teknologiska innovationer* från industrialismen tills idag.⁵² Ökade utsläpp från industri och ökad levnadsstandard innebär sannolikt ett hot mot hela mänsklighetens existens och när vi lärde oss att klyva atomer och utvinna kärnenergi så lärde vi oss också att förinta världen med en knapptryckning. Flyget tar oss inte bara till semestern utan bidrar också till att sprida nästa stora pandemi, moderniseringen är full av motsägelser likt dessa.⁵³ Enligt Giddens så fanns det innan senmoderniteten främst *yttre* risker som till exempel naturkatastrofer. Numera så *fabricerar* moderniseringen risker som inte sällan är globala och som dessutom har grava konsekvenser.⁵⁴ De globala risker som har grava konsekvenser (genom att de till exempel hotar hela mänskligheten) benämner Giddens *högkonsekvensrisker*.⁵⁵

Vi lever i en värld präglad av risker för globala katastrofer, en intressant fråga är vilka konsekvenser detta får för människors medvetande.

4.3 Riskernas konsekvenser: uppkomsten av en kosmopolitisk blick?

Enligt Ulrich Beck så präglas det tillstånd vi lever i för kosmopolitisk realism eftersom de globala högkonsekvensriskerna är *både* världsomspännande *och* individualiserande såtillvida att de påverkar alla individer på jorden.⁵⁶ Beck skriver att ”vardagen har blivit kosmopolitisk på ett banalt sätt medan huvudena behärskas av det nationellas suggestiva begreppsbildning”.⁵⁷ Vi lever i en verklighet präglad av kosmopolitisk realism samtidigt som vår verklighetssyn - vår *blick* – är nationell. ”Vad är fortfarande nationellt? Tänkandet! Vad är det inte längre? Verkligheten!”⁵⁸

Beck gör ett par distinktioner, den första är mellan kosmopolitism och kosmopolitisering och kan likställas med den distinktion som jag gjort mellan moralisk och existerande kosmopolitism. *Kosmopolitism* relaterar alltså till något filosofiskt såsom en kosmopolitisk moral medan *kosmopolitisering* åsyftar till de globala riskernas kosmopolitiserande karaktär.⁵⁹ Beck skiljer också på yttre- och inre kosmopolitisering. *Yttre kosmopolitisering* beskriver den kosmopolitisering av den yttre verkligheten som drivs av de ur moderniseringen uppkomna globala högkonsekvensriskerna. Den *inre kosmopolitiseringen* kan snarare beskrivas som

⁵⁰ Giddens, 1990:22, 61, 65, 69

⁵¹ Giddens, 2010:39

⁵² Beck, 1998:19; Giddens, 1990:76-77; 109

⁵³ Beck, 1998:19, 56; Giddens, 1990:7, 10; Giddens, 2010:20

⁵⁴ Ibid:40

⁵⁵ Giddens, 1990:171

⁵⁶ Beck, 2004:36, 38ff; Beck, 1998:34-37

⁵⁷ Beck, 2004:38

⁵⁸ Ibid:162

⁵⁹ Ibid:38ff, 120

en potentiell konsekvens av yttre kosmopolitisering. En inre kosmopolitisering är en kosmopolitisering inne i människan – en kosmopolitisering av människans medvetande och uppkomsten av en kosmopolitisk blick.⁶⁰ Beck beskriver den inre kosmopolitiseringsen som någon slags *påtvungad* kosmopolitisering, den kosmopolitiska realismen tvingar fram en kosmopolitisk blick.⁶¹

En kosmopolitisk blick kan beskrivas som en kosmopolitisk verklighetssyn. En person med en kosmopolitisk blick ser en verklighet med en värld av individer som är utsatta för de globala högkonsekvensriskerna och därmed delar samma verklighet.⁶² En kosmopolitisk blick innehåller nödvändigtvis ett *riskmedvetande* – för att de globala högkonsekvensriskerna ska ha någon påverkan på självet så måste rimligtvis subjektet också vara medveten om dessa riskers existens och deras innebörd.⁶³ Men varför leder ett medvetande om de globala riskerna till en kosmopolitisk blick? Denna fråga ska de två kommande avsnitten ägna sig åt.

4.4 Varför kosmopolitisk blick? Anomali, kris och inneboende motsättningar

”i världen som risksamhälle kan nationella problem inte längre lösas nationellt.”⁶⁴

”Att världen sedan längre är en enda enhet i ekonomiskt, socialt och tekniskt avseende, att samtliga aktörer omfattas av ansvaret för livsvillkorens upprätthållande på den överbefolkade jorden och att den militära potentialen ständigt växer, en potential som ju i varje förekommande fall bara skyddar ett fåtal men hotar alla - *allt detta gör den kosmopolitiska blicken nödvändig.*”⁶⁵

Ulrich Becks orsakssamband ser ut såhär: kosmopolitisk realism → kosmopolitisk blick. Men vilka är mekanismerna som får kosmopolitisk realism att resultera i en kosmopolitisk blick? I sin bok *The Cosmopolitan Imagination* skisserar Gerard Delanty upp ett användbart ramverk som går ut på att historiska förändringar (modernisering) får konsekvenser på både makro- (samhällsnivå) som mikronivå (individnivå).⁶⁶ Detta ramverk är en passande utgångspunkt för kommande resonemang där jag med hjälp av Friedrich Hegel och Thomas S. Kuhn kommer att visa hur en kosmopolitisk blick på mikronivå kan uppstå som en följd av moderniseringens konsekvenser på makronivå.

4.4.1 Mot den kosmopolitiska blickens paradig

I sin banbrytande bok *De vetenskapliga revolutionernas struktur* så strukturerar Thomas S. Kuhn upp den vetenskapliga utvecklingen i olika paradig och inträdet in i ett nytt paradig beskrivs som ett paradigmskifte. En enkel definition

⁶⁰ Ibid: 15, 151

⁶¹ Ibid:38, 62

⁶² Jfr: Delanty, 2009:6-7

⁶³ Beck, 2004:15, 42, 62, 151, 271; Beck, 1998:111, 218

⁶⁴ Beck, 2004:67

⁶⁵ Ibid:66. Min kursivering.

⁶⁶ Delanty, 2009:76

av begreppet paradigm är att ett paradigm är en accepterad modell eller mönster.⁶⁷ Inom vetenskapen kan man säga att ett paradigm är en slags metamodell som anger vilken forskning som är aktuell; vilka frågor som kan ställas; vilken data och vilka teorier som är aktuella.⁶⁸ Kuhn skriver att viss samstämmighet är nödvändig för vetenskap, och att de regler som det råder samstämmighet kring är gemensamma för paradigmet.⁶⁹ För att lättare förstå begreppet paradigm ska jag illustrera med ett konkret exempel.

Ulrich Beck menar att det är den nationella blickens paradigm som råder.⁷⁰ Den nationella blicken får oss att använda olika måttstockar på inomnationell respektive utomnationell rättvisa, Beck menar att vi i regel är mer toleranta till utomnationella orättvisor och att detta skulle kunna förklaras med att vår blick är nationell och inte kosmopolitisk.⁷¹ Inom den nationella blickens paradigm är det således en viss typ av rättvisa som är aktuell, nämligen, nationell rättvisa. Paradigmet anger vad som är relevanta frågor och inom den nationella blickens paradigm så är det kanske främst frågor om till exempel inkomstklyftor inom nationen, och inte inkomstklyftor mellan de rikaste respektive fattigaste individerna på jorden, som är relevanta. Ett *paradigmskifte* som skulle innebära uppkomsten av en kosmopolitisk blick skulle möjligen bana vägen för att vi istället ser på till exempel rättvisa som en global individuell angelägenhet som är oberoende av nationella gränser, eftersom en individ med en kosmopolitisk blick ser en verklighet av individer i en global kontext. Men hur uppstår ett sådant paradigmskifte? Här måste vi introducera två andra begrepp som också är centrala för Kuhn, nämligen, anomali och kris.

En *anomali* kan lättast beskrivas som något som inte kan förklaras utifrån vad som är accepterat inom paradigmet. En anomali är på detta sätt en avvikelser, en brytning från paradigmet normaltillstånd – något oväntat.⁷² De globala riskerna skulle kunna tänkas utgöra en anomali inom den nationella blickens paradigm eftersom de globala högkonsekvensriskerna är oberoende nationella gränser och eftersom de inte kan besegras med enbart nationella åtgärder. Den kosmopolitiska realism som uttrycks genom till exempel klimathotet har potential att bli en anomali inom den nationella blickens paradigm, vi kan till exempel inte förklara klimathotets uppkomst genom att endast se till nationella koldioxidutsläpp. Anomalier som är så pass starka att de ifrågasätter paradigmet fundament leder enligt Kuhn till en *krisituation*.⁷³ En kris för den nationella blickens paradigm skulle kunna vara insikten att många av de kosmopolitiska problem som existerar inte kan förstås nationellt och lösas med nationella åtgärder. ”...medvetenhet om anomali är inledningen till en period då våra begrepp förändras till det som från början var anomali förvandlas till det förväntade.”⁷⁴ Citatet beskriver ett paradigmskifte. Den kris som anomalin kan leda till för paradigmet är enligt Kuhn en nödvändig förutsättning för uppkomsten av ett nytt paradigm. När vi överger det gamla paradigmet accepterar vi per automatik ett nytt paradigm eftersom paradigmet är, som tidigare framhållits, en förutsättning för vetenskapen och att inte acceptera ett nytt paradigm vore att

⁶⁷ Kuhn, 1970:31

⁶⁸ Ibid:23-25, 30, 32

⁶⁹ Ibid:22-23

⁷⁰ Beck, 2004:191; Beck, 2003:462

⁷¹ Ibid:459-461

⁷² Kuhn, 1970:52

⁷³ Ibid:64

⁷⁴ Kuhn, 1970:60

förkasta vetenskapen som sådan. Att förkasta den nationella blickens paradigm utan att acceptera ett nytt skulle således kanske i någon mån innebära att vi förkastar verkligheten.⁷⁵

Kuhns teori om paradigmskifte är användbar för att beskriva skiftet från den nationella blicken till den kosmopolitiska. Den kosmopolitiska realism innehållandes risker som hotar nationen men som inte kan besegras och förstås med enbart nationella åtgärder och förklaringar blir en anomali inom den nationella blickens paradigm. Kuhn poängterar att bara vissa anomalier leder till ett paradigmskifte.⁷⁶ Något som talar för att den kosmopolitiska realismen riskerar att utmynna i en krissituation och till accepterandet av ett nytt paradigm är att den kosmopolitiska realismen berör själva kärnan i den nationella blicken genom att den hotar nationen själv.

Paradigmskiftets process är ett sätt att förklara uppkomsten av en kosmopolitisk blick. Jag kommer att använda mig av ytterligare en förklaringsmodell som inte bör ses som ett alternativ till Kuhn modell, snarare kan båda modellerna samexistera och komplimentera varandra.

4.4.2 Hegel och den nationella blickens inneboende motsättningar

Friedrich Hegel tar i *Philosophy of Right* upp hur människans idéer utvecklats på olika områden och förklarar denna utveckling med sitt begrepp dialektiken. Hegel menar att våra idéer utvecklas dialektiskt i en serie av ideationella upptäckter som får oss att uppnå högre stadium av ideationell utveckling.⁷⁷ Hegels dialektik går ut på att många idéer bär på självproducerade inneboende motsättningar och när dessa motsättningar kolliderar så utvecklas människans idéer till ett högre stadium.⁷⁸ Enligt Beck råder det en motsättning mellan verklighetens kosmopolitiserings och ”de nationalstatligt standardiserade kategorierna för förståelsen av verkligheten.”⁷⁹ Jag ska med exemplet koldioxidutsläpp visa att Hegels ideationella dialektik kan användas för att visa att den nationella blickens inneboende motsättningar kan leda till uppkomsten av en kosmopolitisk blick.

De flesta är överens om mänskliga utsläpp påverkar vår jord och i långa loppet mänsklighetens överlevnad. På det senaste klimattoppmötet COP15 i Köpenhamn så talade man om *nationella* utsläppsrätter. Man talade om att ett land som Indien skulle minska sina utsläpp trots att en person i Indien står för dubbelt så många gånger mindre utsläpp än en person i USA eller Australien. Man tycks med andra ord se utsläppsproblematiken med en nationell blick trots att en sådan blick inte är tillräcklig för att komma underfund med den problematik som klimathotet innebär.

Vi skulle kunna se klimathotet som en *produkt* av en nationell blick. Varje enskild nations utsläpp innebär ingen fara för vår jord men de samlade utsläppen från alla världens nationer har gett upphov till en högkonsekvensrisk som nu hotar alla, detta är en av den nationella blickens *inneboende motsättningar*. Moderniseringsprocesser inom enskilda nationer har skapat en kosmopolitisk realism som *kolliderar* med nationella blicken. Klimathotet kan bara förstås fullt

⁷⁵ Ibid:70-71

⁷⁶ Ibid:73

⁷⁷ Hegel, 2005:xlvi

⁷⁸ Ibid:xlvi-xlviii

⁷⁹ Beck, 2004:121

ut med en kosmopolitisk blick eftersom det är de facto mänskliga individer som står för utsläpp och detta får global påverkan. För att förstå den kosmopolitiska realism som existerar så behöver vi en kosmopolitisk blick och en kollision mellan den kosmopolitiska realismen och den nationella blicken skulle kunna leda till ideationell utveckling i form av en kosmopolitisk blick.

Jag har visat hur uppkomsten av en kosmopolitisk blick kan förklaras och förstås. Men är en kosmopolitisk blick oundviklig såsom den framstår? Denna fråga kommer jag att beröra men först är det intressant att veta om den kosmopolitiska blicken har några intressanta konsekvenser.

5 Den kosmopolitiska blickens konsekvenser

Vad kan den kosmopolitiska blicken ha för betydelse? I detta kapitel kommer jag att ta upp några av den kosmopolitiska blickens signifikanta konsekvenser för moralen och för vår identitet. Jag kommer att argumentera för att den kosmopolitiska blicken kan föra oss närmare en kosmopolitisk moral samt att den möjligen kan utgöra ett fundament för en potentiell världsgemenskap.

5.1 Mot en kosmopolitisk moral?

Jag har tidigare argumenterat för önskvärdheten med en kosmopolitisk morals genomslag samtidigt som jag visat på svårigheter för en sådan moral. Som jag tagit upp i introduktionskapitlet så tyder mycket på att vi människor har olika lojaliteter som vi tillskriver olika moralisk prioritet. Stoikernas tidiga resonemang om koncentriska cirklar som beskrivning av människans lojaliteter tycks träffande. Michael Walzer är en filosof som poängterar begränsningar för moral och rättvisa. Walzer skriver i sin bok *Thick and Thin* att på universell nivå så är endast en ”tunn” abstrakt moral möjlig medan ”tjock” och mer konkret och långtgående moral tillhör partikulära nivåer som till exempel nationen och familjen (de inre av de koncentriska cirkelarna).⁸⁰ Andrew Dobson argumenterar för en tjock kosmopolitism genom att hävda att globalisering som innebär att vi påverkar människor på andra platser på jorden också innebär att vi känner ansvar för dessa ”främlingar”.⁸¹ Även om Dobson har vissa poänger så tar han upp hur vi binds till *vissa* främlingar snarare än till främlingen som sådan. Walzer har säkert rätt i att sådant som universell rättvisa och, närliggande, en kosmopolitisk moral är problematiskt. Jag kommer inte att beröra hur långtgående en kosmopolitisk moral kan bli, däremot kommer jag att argumentera för att en kosmopolitisk blick kan föra oss närmare en – såsom i inledningskapitlet definierad – kosmopolitisk moral.

I ett försök att utveckla en kritisk teori med kosmopolitisk intention så visar Ulrich Beck hur vi har olika mått på inomnationell respektive utomnationell rättvisa. Ulrich Beck visar att vi är mindre accepterande mot till exempel inkomstklyftor i en nationell kontext än i en global, något som Beck menar är resultatet av en nationell blick.⁸² Beck menar att en kosmopolitisk blick möjliggör en kosmopolitisk moral samtidigt som det skulle vara ”ett kapitalt misstag att tro att den kosmopolitiska empatin skulle ersätta den nationella.”⁸³ Återigen måste vi skilja på lojalitet/empati och moraliskt ideal. Den kosmopolitiska blicken innebär likväl ett *sinne för gränslöshet* och en föreställning om att alla individer på jorden har något gemensamt genom att vi är utsatta för de globala högkonsekvensriskerna. Även om specifik lojalitet kan utgöra hinder för en tillräckligt långtgående moral så måste vi ändå konstatera att ett skifte från en

⁸⁰ Walzer, 1994:

⁸¹ Dobson, 2006:173-176

⁸² Beck, 2003:459-461

⁸³ Beck, 2004:21, 46

nationell blick till en kosmopolitisk torde ha potentiell betydelse för moralen.⁸⁴ En kosmopolitisk – gränslös – moral må ha praktiska begränsningar men vi torde komma närmare den med en kosmopolitisk blick som grund just därför att en kosmopolitisk blick innebär ett sinne för gränslöshet bortom nationella gränser.⁸⁵

5.2 Mot en världsgemenskap?

Zygmunt Bauman menar att människan i en osäker värld uppnår en känsla av trygghet genom medlemskap i gemenskaper.⁸⁶ Jens Bartelson som undersökt världsgemenskapsbegreppets betydelse i den västerländska idéhistorian från senmedeltiden till idag skriver om världsgemenskapens framtidsutsikter att mänskligheten ”återförenas i mötet med Floden som hotar att förminska vår planets bebolighet.”⁸⁷ Redan i sitt genomslagsverk *Risksamhället* från 1986 så skriver Ulrich Beck om att de globala riskerna underminerar nationalstatliga gränser och tvingar samman jordens befolkning i en världsomspännande ”hotgemenskap”.⁸⁸ I *Kosmopolitiska blicken* skriver Beck att de ”gamla samhörigheterna fungerar inte längre” och att kosmopolitisering ”innebär att det slutna samhället definitivt upphör”.⁸⁹ I sin senaste bok från 2009, *World at Risk*, utvecklar Beck idén om en världsomspännande riskgemenskap och precis som i sin första bok så skriver Beck om hur människor ”tvingas in” i en gemenskap med risker som gemensam nämnare.⁹⁰ Men hur ska vi förstå uppkomsten av den världsomspännande påstådda riskgemenskapen?

Antagandet att gemenskaper kan omformas och inte är fastställda en gång för alla bygger på Benedict Andersons resonemang om den *föreställda gemenskapen*. Anderson argumenterar för att nationen är en föreställd gemenskap och analyserar den nationella gemenskapens rötter.⁹¹ Utgångspunkten är att alla gemenskaper är föreställda och diskursiva och även om vissa gemenskaper framstår som ”naturliga” så kvarstår det faktum att gemenskaper inte existerar utan människors föreställningar om dem. Nationen hade knappast existerat om ingen hade föreställt sig den.

Andrew Mason skissar upp några komponenter skiljer en *gemenskap* från endast en *grupp* människor. För det första förutsätter gemenskap en gemensam identitet, man identifierar sig som medlem av gruppen och det den står för.⁹² Andrew Mason tar upp att en gemenskap också måste innebära att dess medlemmar delar vissa gemensamma värderingar, det som skiljer gemenskapen från gruppen är att gemenskapen står för vissa värden och för att kunna sägas ingå i gemenskapen måste man identifiera sig med dessa värden.⁹³ Här kan man tala om olika grader av gemenskap, vissa värden är lättare att enas om medan andra är

⁸⁴ Ibid:24, 46, 71, 79ff, 128, 151; Beck, 2009:57

⁸⁵ Beck, 2004:24, 71; Beck, 2009:61, 190-191; Delanty, 2009:55

⁸⁶ Bauman, 2001:4

⁸⁷ Bartelson, 2009:182

⁸⁸ Beck, 1998:65-68, 123-124, 333; Giddens, 1990:126

⁸⁹ Beck, 2004:17-18, 173. Kursiv i original.

⁹⁰ Beck, 2009:56ff, 181-183, 198

⁹¹ Anderson, 1991:21

⁹² Mason, 2000:23; Bartelson, 2009:4-5; Bauman, 2001:15; Bauman, 2004:11; Buzan, 2004:115, 121

⁹³ Mason, 2000:21

svårare. Starkare gemenskaper bygger i regel på värden som är svårare att enas om.⁹⁴ En gemenskap måste också innebära ett delat levnadssätt såtillvida att medlemmar av gemenskapen handlar i enighet med gemenskapens värderingar och samarbetar för att upprätthålla gemenskapen.⁹⁵ Till sist så handlar gemenskap om ett ömsesidigt erkännande av medlemskap, medlemmarna av gemenskapen måste erkänna varandra som medlemmar av samma gemenskap, en person som själv anser att han är medlem i ett kompisgäng men där ingen av hans kompisar ser hans om en kompis kan knappast sägas vara medlem av denna gemenskap.⁹⁶

Vi kan utifrån Masons ramverk konkretisera idén om en världsomspännande riskgemenskap. Den riskgemenskap som Beck skisserar är kosmopolitisk eftersom den omfattar alla individer på jorden. Den gemensamma identiteten och det gemensamma värdet skulle utgöras av risken – ”vi är alla utsatta för denna risk och har i någon mån en gemensam identitet”. Ett ömsesidigt erkännande av medlemskap skulle grunda sig på att alla är utsatta för de globala högkonsekvensriskerna och därför är medlemmar av samma gemenskap. Vi kan också tänka oss att ett medlemskap i riskgemenskapen innebär ett visst gemensamt levnadssätt, för Anthony Giddens och Ulrich Beck handlar livet med riskerna mycket om att förlita sig på experter och abstrakta system.⁹⁷

Det finns en kritik mot världsgemenskapen som kommer från teorier som stipulerar att gemenskaper kräver en motpart att konstituera sig gentemot. Enligt dessa teorier blir en världsgemenskap omöjlig eftersom den utesluter en konstituerande motpart.⁹⁸ Arash Abizadeh menar att dessa teorier inte är hållbara och att det existerar motparter i till världsgemenskapen i form av till exempel historiska motparter.⁹⁹ Levy och Sznajder argumenterar för att Holocaust utgör en historisk händelse som kan ligga till grunden för en kosmopolitisk gemenskap, Holocaust symboliserar det som människan inte vill vara blir därmed en motpart att konstituera sig mot.¹⁰⁰ Utifrån dessa resonemang så kan man också dra slutsatsen att de globala riskerna har en potential att utgöra motpart till en världsgemenskap.

Den världsomspännande riskgemenskapens potentiella följder kommer att behandlas i nästa kapitel som ägnar sig åt faktorer som kan verka hindrande för uppkomsten av en kosmopolitisk blick. I de återstående avsnitten av detta kapitel kommer vi att gå djupare in på hur en riskgemenskap blir möjlig i moderniseringens tidevarv, fokus kommer att ligga på självets identifiering och föreställningsvärld.

5.2.1 Självidentitetens reflexivitet

Som tidigare framhållits så är identitet centralt för gemenskap, medlemskap i en gemenskap innebär en delad identitet med de övriga medlemmarna. I detta avsnitt ska jag djupare analysera hur den kosmopolitiska blicken möjliggör en

⁹⁴ Ibid:26; Jfr Walzer, 1994: Tjocka och tunna värden

⁹⁵ Mason, 2000:23

⁹⁶ Ibid:25; Boyle i Nardin & Mapel et. al., 1992:129

⁹⁷ Se till exempel Giddens, 1990:27ff samt Beck, 1998:81, 99ff

⁹⁸ Bartelson, 2009:4-5; Buzan, 2004:122-124; Mason, 2000:175

⁹⁹ Abizadeh, 2005:57-58. Abizadeh menar att grupper i historien kan utgöra ”det andra” och inte bara samtida existerande grupper.

¹⁰⁰ Levy & Sznajder, 2002:88, 100, 103

världsomspännande riskgemenskap samt hur det, i moderniteten, reflexiva självet kan komma att identifiera sig med en sådan gemenskap.

Anthony Giddens menar att senmoderniteten präglas av tvivel och oförutsägbarhet – det finns alltid risk för nya risker. Även om en det just nu inte existerar en pandemi som utgör en risk så finns det alltid risk för en pandemi.¹⁰¹ Moderniseringen som leder till detta tvivel och denna osäkerhet definieras som *reflexiv modernisering*. Det faktum att moderniseringen föder osäkerhet innebär också att den inbjuder till reflektion, vi tvingas *reflektera* kring kunskaps giltighet och vilka experter vi ska tro på. Varför litar vi på de forskare som hävdar klimathotets giltighet? Vem är vi att bedöma giltigheten i deras bedömningar när vi själva är lekmän? Vi reflekterar – vi är reflexiva.¹⁰² I *Modernitet och självvidentitet* skriver Giddens om den reflexiva moderniseringens konsekvenser för självvidentiteten. Giddens skriver om ”framväxten av nya självvidentitetsmekanismer” och om att i senmoderniteten måste ”självet skapas reflexivt.”¹⁰³ Reflektionen i senmoderniteten gäller alltså även för självvidentiteten, liksom kunskapen om moderniteten inte en gång för alla är fastställd så kan självvidentiteten inte heller beskrivas som fastställd utan kanske snarare som *flytande*.¹⁰⁴ Giddens menar att den ”reflexivt organiserade livsplaneringen blir ett centralt drag i struktureringen av självvidentiteten något som normalt förutsätter att man *överbäger risker*”.¹⁰⁵ Giddens uttrycker i citatet att de risker som är en konsekvens av moderniseringen påverkar vår självvidentitet. Det kan här vara bra att skilja på identitet och identifiering. Vår identitet kan sägas vara resultatet av identifiering – en identifiering som kan beskrivas som en pågående *process*.¹⁰⁶ Giddens skriver att vår självvidentitet är något som måste ”skapas och bevaras genom individens reflexiva handlingar”.¹⁰⁷

Mina poänger här är två stycken: identifiering är en fortlöpande reflexiv process samt att de globala högkonsekvensriskerna kan tänkas påverka vår identifiering. Att vår självvidentitet inte är fastställd utan konstitueras fortlöpande i en reflexiv identifieringsprocess har jag argumenterat för ovan. Nu är frågan vad senmodernitetens globala högkonsekvensrisker kan ha för konsekvens för vår självvidentitet och detta kan utmyнна i en världsomfattande riskgemenskap.

5.2.2 Högkonsekvensriskernas betydelse för självvidentiteten

Kosmologiska föreställningar är föreställningar om universums natur och uppbyggnad och enligt Bartelson så kan den föreställda gemenskapens omfattning bestämmas av våra kosmologiska föreställningar.¹⁰⁸ Ett exempel kan vi se i Immanuel Kants *Den eviga freden*. Där skriver Kant att kommunikationer som skepp och kameler möjliggjort nya gemenskaper.¹⁰⁹ Innan det fanns skepp som kunde korsa atlanten så utgjorde haven en gräns för våra föreställda gemenskaper,

¹⁰¹ Giddens, 1990:111; Giddens, 1991:30-31, 136, 149; Giddens, 2010:41; Beck, 1998:101

¹⁰² Giddens, 1990:27, 39, 45-47, 83, 88-89, 153; Giddens, 1991:23, 25, 29-31, 125, 167, 172, 215, 231; Giddens, 2010:41, 44; Beck, 1998:66, 75, 81-82, 100, 255, 264, 267, 277, 281, 302-304

¹⁰³ Giddens, 1991:10-11; Giddens, 1990:123-124 Beck, 1998:218

¹⁰⁴ Bauman, 2001:17

¹⁰⁵ Giddens, 1991:14. Min kursivering.

¹⁰⁶ Bauman, 2004:15-16, 83; Mason, 2000:21 Giddens, 1991:202; Beck, 2004:49

¹⁰⁷ Ibid:67

¹⁰⁸ Bartelson, 2009:12-15

¹⁰⁹ Kant, 2007

med skeppets intåg så möjliggjordes breddning av våra kosmologiska föreställningar och därmed möjliggjordes också nya gemenskaper.¹¹⁰ Signifikansen med den kosmopolitiska blicken i detta sammanhang ligger i att den skulle kunna utgöra en världsomfattande kosmologisk föreställning och vara grund för en världsgemenskap.¹¹¹ Som jag tidigare framhållit så innebär en kosmopolitisk blick ett ”sinne för gränslöshet” och en världsgemenskap är ju just en gränslös gemenskap. Men även om människan ser verkligheten med en kosmopolitisk blick, innebär detta också att hon identifierar sig med en världsomfattande riskgemenskap?

Som jag tog upp under rubriken *Mot en världsgemenskap* så kan de globala högkonsekvensriskerna ha en tvingande karaktär genom att de ”tvingar samman” människor i en ”hotgemenskap”.¹¹² Det kan te sig som mänskligheten står inför ett kollektivt öde och en gemensam framtid, vilket kan också kan få människor att identifiera sig som medlemmar av samma gemenskap.¹¹³ Riskerna framstår här som tvingande strukturer som automatiskt leder till en riskgemenskap. Hans Herbert Kögler kritiserar en sådan strukturalism och menar att människors *reflexiva kapaciteter* också är centrala.¹¹⁴ Människan har kapacitet att reflektera och kan kanske komma fram till olika lösningar genom reflektion, måste alla genom reflektion identifiera sig med en riskgemenskap? Jag kommer längre ner i uppsatsen ta upp människors olika perceptioner som ett centralt problem för uppkomsten av en kosmopolitisk blick och därtill en riskgemenskap. Men vi kan samtidigt konstatera att människans kapaciteter i sin tur också påverkas av strukturer och att det därmed onekligen finns en inneboende potential för de globala högkonsekvensriskerna att påverka vår reflexiva självidentifiering.¹¹⁵

Jag har i detta kapitel argumenterat för att människans identitet konstrueras reflexivt och fortlöpande, detta innebär att identiteten kan omformas. Vidare har jag argumenterat för att den kosmopolitiska blick som kan ses som en konsekvens av globala högkonsekvensrisker utgör en kosmologisk föreställning som kan ligga till grund för en världsomfattande gemenskap. Slutligen så har jag fört samman människans omformbara identitet med riskernas sammantvingande karaktär och argumenterat för att de globala högkonsekvensriskerna har potential att få människor att identifiera sig som medlemmar av en världsomfattande riskgemenskap. Det kanske ter sig som vi färdas utan återvändo i riktning mot en världsgemenskap baserad på en framtida kosmopolitisk blick. Det finns dock hinder på vägen mot den kosmopolitiska blicken och riskgemenskapen, dessa kommer den återstående delen av uppsatsen att behandla.

¹¹⁰ Bartelson, 2009:66-67, Delanty, 2009:37

¹¹¹ Ibid:182. Bartelson skriver om de globala hotens signifikans för en världsgemenskap.

¹¹² Beck, 1998:65-68

¹¹³ Ibid:147, 218; Beck, 2004:105

¹¹⁴ Kögler, 2002:297, 307

¹¹⁵ Ibid:305ff; Giddens, 1991:14

6 Hinder för uppkomsten av en kosmopolitisk blick

Beck själv framhåller att vägen mot en kosmopolitisk blick och en riskgemenskap inte är fri från hinder. I detta kapitel kommer jag att ta upp två hinder som jag anser vara signifikanta. Det första berör människors perception och huvudargumentet går ut på att människor har olika perceptioner och olika kulturer anser olika saker vara risker. Om vissa människor inte erkänner högkonsekvensriskerna som risker överhuvudtaget, kommer då deras blick att omvandlas och bli kosmopolitisk? Här aktualiseras debatten ”End of History versus Clash of Civilizations”. Går vi mot ett historiens slut i form av en kosmopolitisk blick med globalt genomslag eller kommer vi istället få uppleva en kamp mellan olika riskkulturer?

Det andra hindret för en kosmopolitisk blick är ett som jag anser vara negligerat i teoribildningen, nämligen, statens roll och påverkan. Jag kommer här att argumentera för att en fri diskursiv sfär (något som benämns en fri global offentlig sfär) är viktig för den kosmopolitiska blicken och att vissa stater av olika skäl förhindrar en sådan fri diskursiv sfär därmed verkar förhindrande för uppkomsten av en kosmopolitisk blick.

Detta kapitel handlar kort sagt om hinder för ett paradigmskifte från en nationell till en kosmopolitisk blick och hinder för den dialektiska process som kan leda fram till en kosmopolitisk blick. Ett bakomliggande antagande så många som möjligt bör se världen med den kosmopolitiska blicken – den bör med andra ord få kosmopolitiskt genomslag. Men alla har inte möjlighet att se världen med kosmopolitisk blick. Kögler menar att det krävs vissa reflexiva kapaciteter, en människa med mentala problem har kanske inte möjlighet att se världen kosmopolitiskt.¹¹⁶ Jeffrey Jensen Arnett som undersöker globaliseringens psykologiska konsekvenser bland annat för identitetsbildningen menar att vi måste uppnå en viss ålder för att påverkas av de globala processer som florerar, små barn utvecklar inte någon kosmopolitisk blick.¹¹⁷ Även Beck själv kallar det för ett ”kosmopolitiskt felslut” att tro att vi alla är på väg att bli kosmopoliter.¹¹⁸ Vi kan konstatera att alla inte kan se verkligheten med en kosmopolitisk blick men likväl är det önskvärt att så många som möjligt gör det eftersom det skulle underlätta för en önskvärd kosmopolitisk moral att få genomslag.

6.1 Olika riskkulturer

Ulrich Beck skriver att med globaliseringen så ökar de kulturellt specifika bedömningarna av risk i betydelse.¹¹⁹ Beck menar att det ofta råder oenighet när en risk ska definieras och att olika *riskdefinitioner* kan stå mot varandra.¹²⁰ Det kan vara på sin plats att här att göra en åtskillnad mellan risk och katastrof. *Risken* är en *föreställning* om en framtida *katastrof* (till exempel rädsla för ett icke-

¹¹⁶ Kögler, 2002:307-308

¹¹⁷ Arnett, 2002:774

¹¹⁸ Beck, 2004:144

¹¹⁹ Beck, 2009:9

¹²⁰ Beck, 1998:42-46, 82, 100, 105, 277, 294

inträffat kärnvapenkrig).¹²¹ Om vi inte har någon föreställning om risk - om vi till exempel är stensäkra på att Gud styr klimatet och att Gud aldrig skulle låta en klimatkatastrof inträffa, och vi därmed inte anser att det finns något klimathot då torde väl ”klimathotet” ha föga påverkan på vårt medvetande? Beck skriver om hur människor som tror på Gud kan vara ”riskateister”.¹²² Tror vi inte på globala risker så blir de globala riskerna inte någon anomali inom den nationella blickens paradigm och inte heller kolliderar de i idévärlden med den nationella blicken och sätter igång en dialektisk process som leder fram till det ideationella utvecklandet av en kosmopolitisk blick. En förutsättning för en kosmopolitisk blick är ju just ett medvetande om de globala högkonsekvensriskerna.¹²³

Douglas & Wildarsky utvecklar i sin bok *Risk and Culture* en kulturspecifik teori om riskperception och man argumenterar för att våra riskbedömningar delvis styrs av våra kulturella rötter, de menar att så klart så existerar riktiga faror men vilka av dessa faror som ses som risker är till viss del kulturellt betingat.¹²⁴ Riskperception i olika amerikanska sekter som till exempel Amish och Hutteriter undersöks och man kommer fram till att de har delvis olika riskföreställningar.¹²⁵

Vi kan koppla ovanstående till två mer generella teorier, nämligen, de om *historiens slut* respektive *civilisationernas kamp*. Francis Fukuyamas teori om historiens slut går kortfattat ut på att liberaldemokrati är det ultimata styrelseskicket, efter liberaldemokrati kan styrelseskicket inte utvecklas längre. Historien har nått ett slut.¹²⁶ Fukuyama utgår från att historien utvecklas dialektiskt och att det är motsättningar som är den historiska processens motor.¹²⁷ En annan av Fukuyamas utgångspunkter har sitt ursprung från Hegels antagande att människans yttersta drivkraft är *erkännande* och inte självbevarelse som Hobbes menade.¹²⁸ Enligt Fukuyama har historien om styrets organisering drivits genom motsättningar mellan styrelseskicket och människans strävan efter erkännande, människan har krävt mer erkännande än vad som är möjligt inom ramen för styrelseskicket och det är denna motsättning som drivit historien framåt. Fukuyama menar att inget annat styrelseskick kan tillgodose människans strävan efter erkännande så bra som ett liberaldemokratiskt och därmed så har historien nått sitt slut eftersom det inte finns något styrelsesystem med mindre inneboende motsättningar än ett liberaldemokratiskt.¹²⁹

Samuel S. Huntington har utvecklat teorin om civilisationernas kamp och enligt denna teori så går historien inte alls mot något slut, snarare så kommer vi i framtiden se en kamp mellan civilisationer. Huntington skisserar upp jordens olika civilisationer och menar att där finns *fundamentala motsättningar* vilket lett till, och kommer att leda till fler, konflikter mellan civilisationerna.¹³⁰

Frågan är då: kommer motsättningarna mellan den nationella blicken och de globala högkonsekvensriskerna leda oss till historiens slut – med andra ord en kosmopolitisk blick med globalt genomslag? Eller kommer vi istället att uppleva

¹²¹ Ibid:231; Beck, 2009:9

¹²² Beck, 2009:73

¹²³ Beck, 2004:15, 42, 121

¹²⁴ Douglas & Wildavski, 1982:7ff

¹²⁵ Ibid:105ff

¹²⁶ Fukuyama, 1992:64, 135-137

¹²⁷ Ibid:60ff

¹²⁸ Ibid:135, 144, 147, 152ff, 165-166, 170ff. Med erkännande menas här att erkännas ett värde som människa. Människan vill att andra människor ska erkänna honom ett människovärde.

¹²⁹ Ibid:xxx-xxi, 64, 135-137, 207, 288, 334, 338

¹³⁰ Huntington, 1996:21, 28, 41, 213, 217, 226

hur fundamentala motsättningar mellan olika kulturers riskperception istället leder till en kamp mellan olika riskkulturer? Frågorna är givetvis mycket svåra att svara på men till och med Beck själv menar att det existerar olika riskperceptioner och tillägnar ett helt kapitel åt resonemanget om ”clash of risk cultures”.¹³¹ Det tycks finnas en del poänger med teorierna om kulturellt betingad riskperception, frågan är bara hur stor betydelse detta har för den kosmopolitiska blickens globala genomslag. Finns det inte vissa risker (kanske kärnvapenhotet?) som är mindre beroende av perception än andra? Här behövs mer forskning på området. Tills vidare nöjer jag mig med att konstatera att kulturellt betingad riskperception är ett möjligt hinder för den kosmopolitiska blickens globala genomslag. Vägen mot historiens slut är inte någon sjufilig motorväg utan avfarter.

6.2 Grundläggande förutsättningar för kosmopolitiska föreställningar

Som tidigare framhållits så är det en medvetenhet om riskerna som kan leda till uppkomsten av en kosmopolitisk blick. En kosmopolitisk blick med globalt genomslag är ett slags globalt delat riskmedvetande, frågan är hur ett sådant medvetande uppstår. Ulrich Beck visar att massmedierna skapar en varseblivning om risker.¹³² Beck skriver att ”allt fler är mycket väl medvetna om att vi lever i en tid av globala flöden av pengar och varor och i en tid av risker utan gräns” och att detta är en följd av ett närvarande av ”det globala” i mediernas värld.¹³³ Eyerman och Jamieson menar att sociala rörelser är centrala för kunskapsutvecklingen och vi kan ju tänka oss att till exempel miljörörelsen bidrar till ett riskmedvetande om klimathotet.¹³⁴ Det centrala här är att för att ett riskmedvetande ska kunna uppstå så krävs informationskanaler.¹³⁵

Gerard Delanty skriver i sin bok *The Cosmopolitan Imagination* att en kosmopolitisk blick är byggd på en kosmopolitisk föreställningsvärld.¹³⁶ Den kosmopolitiska föreställningsvärlden skulle kunna likställas med det sinne för gränslöshet som riskmedvetandet sägs ge upphov till.¹³⁷ Men vad krävs för att en kosmopolitisk föreställningsvärld, som en kosmopolitisk blick, ska få genomslag? Den kosmopolitiska föreställningsvärlden är en del av människors medvetande och är av diskursiv karaktär. Det är här frågan om att en viss diskurs ska få globalt genomslag, för detta krävs en global sfär för diskursen att florerar och existera i.¹³⁸ Kosmopolitiska föreställningar uppstår i detta fall när subjektet konfronteras med de globala riskerna, vi ser här en interaktion mellan subjektet och riskerna. Piet Strydom menar att vi måste tillföra ytterligare en dimension till sådana interaktionssituationer nämligen den kontext inom vilken interaktionen äger rum.¹³⁹ Strydom kallar denna kontext för den *offentliga sfären* och det är i den offentliga sfären som diskurser – i detta fall kosmopolitiska föreställningar –

¹³¹ Beck, 2009:67ff

¹³² Beck, 1998:74, 215, 221; Beck, 2004:21, 42-43, 67, 73

¹³³ Ibid:74-75

¹³⁴ Eyerman & Jamieson, 1991; Se även Benhabib, 2002:121

¹³⁵ Beck, 1998:72

¹³⁶ Delanty, 2009:6-7

¹³⁷ Ibid:2, 55, 80; Beck, 2004:24, 71; Beck, 2009:61, 190-191

¹³⁸ Delanty, 2009:69; Cochran, 2002:527-528

¹³⁹ Strydom, 1999:11

konstitueras.¹⁴⁰ Den offentliga sfären är en slags diskursiv sfär och enligt James Bohman så utgör den en slags infrastruktur inom vilken kommunikation äger rum och inom vilken medier, samhället och staten interagerar.¹⁴¹ För att en kosmopolitisk föreställningsvärld ska få globalt genomslag krävs således en global offentlig sfär. Den globala offentliga sfären utgör kontexten i vilken den kosmopolitiska blicken, kan få globalt genomslag och är av intresse i nästa avsnitt.

Jag ska försöka göra mitt resonemang ovan mer förståeligt genom en sammanfattning. Den kosmopolitiska blicken är en kosmopolitisk föreställning som uppkommer genom en interaktion mellan subjekt och risker som kanaliseras till exempel via medier och sociala rörelser. Denna interaktion äger i sin tur rum i en kontext som benämns den offentliga sfären. Som jag ska visa så är karaktären på den offentliga sfären av betydelse för den interaktion som äger rum mellan subjektet och riskerna och därmed för uppkomsten av ett riskmedvetande. För att en kosmopolitisk föreställningsvärld ska få ett globalt genomslag krävs en *global* offentlig sfär. I nästa avsnitt kommer jag att visa att staten, genom att påverka den globala offentliga sfären, kan försvåra uppkomsten av en kosmopolitisk blick.

6.2.1 En (o)fri global offentlig sfär

Molly Cochran framhåller att förutsättningar för fri kommunikation i den globala offentliga sfären är essentiellt för deltagandet i interaktionen inom den.¹⁴² Seyla Benhabib introducerar begreppet *diskursetik* som anger riktlinjer för fri deliberation i en demokratisk global sfär: alla ska ha samma rätt att initiera, ta del av och delta i deliberation.¹⁴³ Diskursetiken är i detta sammanhang viktig, frihet att interagera och kommunicera bör råda. Varför? För att uttrycka det enkelt så kan knappast något riskmedvetande uppstå om riskerna inte tillåts kommuniceras. Visst risken finns alltid att en fri kommunikation av risker resulterar i olika riskperceptioner och en kamp mellan olika riskkulturer men om inte beskrivningar av risker tillåts kommuniceras så är utsikterna för riskmedvetandet – och en kosmopolitisk blick – små. Men kommunikationen i den globala allmänna sfären är knappast fri och förtryckande stater är en bov i dramat.¹⁴⁴

Saskia Sassen menar att Internet är ett viktigt globalt digitalt rum för global interaktion.¹⁴⁵ Internet är en informationskanal som har enorm kapacitet att sprida kunskap. Samtidigt är endast en fjärdedel, ca 1,7 miljarder, av jordens befolkning Internetanvändare. Av dessa bor 700 miljoner i Asien, 400 miljoner i Europa, 252 miljoner i Nordamerika men endast 67 miljoner i Afrika vilket endast motsvarar ca 7 % av Afrikas befolkning.¹⁴⁶ Att man har tillgång till Internet betyder dock inte att man har tillgång till fri information. Ett exempel på en stat som manipulerar och censurerar information på Internet är Kina och enligt The Economist så har kontrollen över Internet ökat i Kina på senare tid.¹⁴⁷ Enligt

¹⁴⁰ Ibid:6, 8, 11; Bohman, 2005:297

¹⁴¹ Bohman, 1998:199, 201; Bohman, 2004:351

¹⁴² Cochran, 2002:526; Se även: Dryzek, 1999:44

¹⁴³ Benhabib, 2002:106ff, 132, 147; Benhabib, 2004:131, 139

¹⁴⁴ Med förtryckande stater avses här stater som förhindrar fri kommunikation i den globala allmänna sfären.

¹⁴⁵ Sassen, 2003:11; Se även: Sassen, 2005:404, 483

¹⁴⁶ Internet usage statistics, <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>, 2010-05-19

¹⁴⁷ The Economist, 19/12 2009 -1/1 2010:16

Freedom House anstränger sig Kina för att kontrollera den information som kinesiska Internetanvändare får tillgång till.¹⁴⁸ Inte bara på Internet och inte bara i Kina manipuleras information. Freedom House gör undersökningar av massmediers frihet i 195 av världens länder och enligt organisationen så minskar numera oberoende massmediers frihet och förekomst. Enligt organisationen lever endast 17% av jordens befolkning i länder med fullständigt fri press.¹⁴⁹

En stor eller kanske till och med den större delen av jordens befolkning lever de facto i stater som förhindrar dess medborgares fria interaktion i den globala offentliga sfären. Frågan är om detta förhindrar möjligheterna för kosmopolitiska föreställningar att få globalt genomslag, för att kunna svara på denna fråga bör vi ta reda på hur förtryckande stater ser på uppkomsten av kosmopolitiska föreställningar hos sina invånare.

6.2.2 Den fruktade kosmopolitiska blicken?

I detta avsnitt ämnar jag att visa att förtryckande stater kan uppleva den kosmopolitiska blicken, och den riskgemenskap som kan uppstå som följd av den, som ett hot mot sin maktställning och eftersom förtryckande stater per definition vill behålla sin maktställning så kan detta utgöra ett potentiellt problem för uppkomsten av en kosmopolitisk blick.

Politiska gemenskaper – som också innefattar förtryckande stater – är ofta baserade på en delad historisk identitet i form av en nationell föreställd gemenskap och Anthony D. Smith menar att den nationella föreställda gemenskapen legitimerar en nationell gemensam politik.¹⁵⁰ I sin bok *Den föreställda gemenskapen* statuerar Benedict Anderson mycket känt att ”nationen är en föreställd politisk gemenskap – och den föreställs som både i sig begränsad och suverän”.¹⁵¹ Tidskriften *The Economist* har publicerat en mycket intressant artikel om hur den hyperauktoritära staten Nordkorea skapar föreställningar om det nordkoreanska folket karaktär i ett led att försöka legitimera sitt diktatoriska styre. Nordkoreansk propaganda framställer folket som barn som är i behov av en förälder, i detta fall den käre ledaren Kim Jong Il.¹⁵² Vi ser här hur, av staten skapade, föreställningar om gemenskap och deras karaktäristiska används i försök att legitimera ett diktatoriskt styre. Med utgångspunkt i ovanstående ska jag i återstoden av uppsatsen visa att förtryckande stater kan se en världsgemenskap som ett hot mot sin maktställning och att detta i sin tur kan innebära ett problem för uppkomsten av en kosmopolitisk blick.

Ett grundantagande är att politiska gemenskaper förutsätter ett ”folk” som är medborgare i den politiska gemenskapen.¹⁵³ Folket är, som sagt, i regel baserat på en historisk identitet i form av en föreställd nationell gemenskap som

¹⁴⁸ Freedom on the Net, <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=383&report=79>

¹⁴⁹ Freedom of the Press, <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=16>

¹⁵⁰ Smith, 1992:62; Se även: Bohman, 2005:303; Held i Shapiro & Hacker-Chordón, 1999:89-91; Näsström, 2003:818

¹⁵¹ Anderson, 1991:21

¹⁵² The mother of all dictatorships,

http://www.economist.com/world/asia/displaystory.cfm?story_id=15579841, 2010-05-19

¹⁵³ Benhabib, 2002:164-170; Benhabib, 2004:22, 174; Rosanvallon, 2006: kap. 3; Held i Shapiro & Hacker-Chordón, 1999:89-91; Cohen, 1999:248

”legitimerar” gränsdragningen för vem som räknas till folket.¹⁵⁴ Att historiska processer skapat föreställningar om gemenskaper betyder att nya gemenskaper kan uppstå som följd av samtida processer. Sofia Näsström skriver att konstituerandet av folket är en pågående process utan slut.¹⁵⁵ Vad vi nu frågar oss är vilken betydelse riskgemenskapen kan ha för uppkomsten av ett globalt ”folk”. I en annan artikel så skriver Näsström om att pågående globaliseringsprocesser har potential att utöka gränserna för ”folket”.¹⁵⁶ Läger vi ihop påståendet att konstituerandet av folket är en pågående process med påståendet att globaliseringsprocesser kan utöka gränserna för ”folket” så ligger det nära till hands att ställa frågan huruvida en globaliserad gemenskap i form av en riskgemenskap har potential att utgöra grunden för ett kosmopolitiskt folk och legitimera nya, kosmopolitiska styrelseformer. Ulrich Beck menar att det ”kooperationstryck” som blir en följd av riskerna ger upphov till ”institutionaliserad kosmopolitism”.¹⁵⁷ Kanske kan en kosmopolitisk föreställning hos människor - om att vi är alla del av en riskgemenskap - också resultera i kosmopolitiska styrelseformer, även om det är svårt att sia om i vilken omfattning. Det är just dessa konsekvenser av en eventuell världsgemenskap som förtryckande stater kan uppleva som hotfulla.

Förtryckande stater vill per definition behålla sin maktställning, annars hade de knappast fortsatt med sitt förtryck. Ett hobbesianskt perspektiv tycks här passande för att förstå dessa staters agerande. Om vi utifrån ett hobbesianskt perspektiv ser stater som aktörer så antar vi att staternas yttersta drift är *självbevarelse*.¹⁵⁸ Jag har ovan visat att stater genom att skapa föreställningar om gemenskap försöker legitimera sitt styre, ett exempel är hur Nordkorea utformar sin propaganda. Statens konstruerande av nationella gemensamma föreställningar är därmed uttryck för en strävan efter självbevarelse. Här ser vi anledningen till att förtryckande stater kan uppleva uppkomsten av en världsgemenskap som ett hot: om skapandet av nationell gemenskap är ett sätt att legitimera ett nationellt styre och världsgemenskapen har potential att legitimera andra styrelseformer så torde uppkomsten av en världsgemenskap kunna *upplevas* av förtryckande stater som ett hot av deras maktställning, oavsett om den de facto är det eller inte. Vi kan således anta att förtryckande stater vill förhindra uppkomsten världsgemenskaper. Att förhindra och manipulera det fria utbytet av information i den globala offentliga sfären, genom att till exempel undanhålla information om den existerande kosmopolitiska realismen, kan vara ett sätt för förtryckande stater försöka förhindra uppkomsten av en kosmopolitisk föreställningsvärld och en världsgemenskap hos sina invånare. Huruvida förtryckande stater har möjlighet att lyckas med detta är däremot en annan fråga. Klart är dock att den förtryckande staten kan ses som en potentiellt försvärande faktor för uppkomsten av en kosmopolitisk blick.

¹⁵⁴ Andersson, 1991:21; Näsström, 2007:625, 639; Bohman, 2005:295; Cohen, 1999:250; Cochran, 2002:538; Douchet, 2005:148

¹⁵⁵ Näsström, 2007:640

¹⁵⁶ Näsström, 2003:826-827

¹⁵⁷ Beck, 2004:44

¹⁵⁸ Hobbes, 2006:68-70; Jones i Nardin & Mapel et. al., 1992:48

7 Slutsats

Denna uppsats tog sin utgångspunkt i tesen att en kosmopolitisk moral är önskvärd och att kosmopolitisk blick har potential att föra oss närmare en sådan moral. Även om utsikterna en kosmopolitisk blick i sig är intressanta att analysera så har analysen i denna uppsats gjorts mot bakgrund av att den kosmopolitiska blicken har signifikans för uppkomsten av en kosmopolitisk moral hos individen.

Jag konstaterade att uppkomsten av en kosmopolitisk blick kan ses som en följd av den kosmopolitiska realism som den västerländska moderniseringen ger upphov till. Den kosmopolitiska realismen blir, enligt förklaringsmodellen, en anomali inom, och en motsättning mot, den nationella blicken vilket leder till att den nationella blicken blir kosmopolitisk. Den kosmopolitiska blicken har genom att den innebär en föreställning om gränslöshet potential att föra oss närmare såväl en kosmopolitisk moral som en världsomfattande riskgemenskap. Vägen till ett globalt genomslag för den kosmopolitiska blicken är dock inte fri från hinder. Det finns indikationer på att olika kulturer har olika riskperception och detta kan leda till att vi, istället för att uppleva slutet på historien i form av en kosmopolitisk blick med globalt genomslag, får uppleva en kamp mellan olika riskkulturer.

Ett syfte med denna uppsats var att visa att även staten kan ha betydelse för den kosmopolitiska blickens utsikter. Den kosmopolitiska blicken konstitueras diskursivt i interaktionen mellan subjektet och riskerna, denna interaktion äger rum i något som kan kallas för en offentlig sfär. För att en kosmopolitisk blick ska få globalt genomslag krävs en *global* offentlig sfär där ett fritt informationsflöde är utav vikt. Ett begränsat informationsflöde i den globala offentliga sfären är något som kan försvåra uppkomsten av en kosmopolitisk blick till exempel genom att ett riskmedvetande förhindras. Anledningen till att den förtryckande staten här kan ses som ett problem är att den förtryckande staten per definition drivs av självbevarelse och som ett led i denna självbevarelse så skapar den förtryckande staten föreställningar om nationell gemenskap. Den kosmopolitiska föreställning som den kosmopolitiska blicken grundar sig på samt den världsgemenskap som kan bli en konsekvens av den upplevs som ett hot av den förtryckande staten och dess bevarande eftersom dessa fenomen potentiellt kan legitimera andra styrelseformer än den förtryckande statens. Kombinationen att den förtryckande staten upplever kosmopolitiska föreställningar som hot och att den förtryckande staten kan kontrollera och manipulera information i den offentliga sfären innebär ytterligare ett problem för utsikterna för den kosmopolitiska blicken att få globalt genomslag. En av denna uppsats slutsatser är således att ett fritt informationsflöde i den globala offentliga sfären är viktigt. Jag vill här återknyta till Seyla Benhabibs begrepp *diskursetik* som syftar till att alla ska ha samma rätt att initiera, ta del av och delta i deliberation.¹⁵⁹ En global offentlig sfär utformad efter de riktlinjer som diskursetiken anger underlättar sannolikt för uppkomsten, och det globala genomslaget, av kosmopolitiska föreställningar likt den kosmopolitiska blicken.

Till sist vill jag gå tillbaka till det som legat och pyrt i denna uppsats bakgrund, nämligen, den kosmopolitiska moralen. Ulrich Beck visar att vi använder olika mått för inomnationell respektive utomnationell rättvisa och menar att detta är ett resultat av en nationell blick.¹⁶⁰ Dessa gränser för rättvisan och vår

¹⁵⁹ Benhabib, 2002:106ff, 132, 147; Benhabib, 2004:131, 139

¹⁶⁰ Beck, 2003:459-461

lojalitet är något som egentligen inte kan legitimeras moraliskt. En kosmopolitisk blick och det sinne för gränslöshet som den bär på är något som kan få oss att inse moralens gränslösa karaktär och därmed är en kosmopolitisk blick av betydelse för en kosmopolitisk moral. Men det som är problematiskt för en kosmopolitisk blick kan således också vara problematiskt för en kosmopolitisk moral.

Referenser

Abizadeh, Arash, 2005: Does Collective Identity Presuppose an Other? On the Alleged Incoherence of Global Solidarity. I: *American Political Science Review* 2005:1. S. 45-60

Anderson, Benedict, 1991: *Den föreställda gemenskapen. Reflektioner kring nationalismens ursprung och spridning*. Göteborg: Daidalos

Anderson, Benedict, 1998: Nationalism, Identity, and the World-in-Motion: On the logics of Serality. I: Cheah, Pheng & Robbins, Bruce (red.), *Cosmopolitics. Thinking and Feeling beyond the Nation*. Minneapolis: Minnesota. S. 117-133

Badersten, Björn, 2006: *Normativ metod. Att studera det önskvärda*. Lund: Studentlitteratur

Bartelson, Jens, 2009: *Visions of World Community*. New York: Cambridge

Bauman, Zygmunt, 1998: *Globalization. The Human Consequences*. Cambridge: Polity

Bauman, Zygmunt, 2001: *Community. Seeking safety in an insecure World*. Cambridge: Polity

Bauman, Zygmunt, 2004: *Identity*. Cambridge: Polity

Beck, Ulrich, 1998: *Risksamhället. På väg mot en annan modernitet*. Göteborg: Daidalos

Beck, Ulrich, 2003: Toward a new critical theory with a cosmopolitan intent. I: *Constellations* 2003:10. S. 453-468

Beck, Ulrich, 2004: *Den kosmopolitiska blicken. Eller: krig är fred*. Göteborg: Daidalos

Beck, Ulrich, 2005: The Cosmopolitan Perspective: Sociology in the Second Age of Modernity. I: Vertovec, Steven & Cohen, Robin (red.), *Conceiving Cosmopolitanism. Theory, Context, and Practice*. New York: Oxford University Press

Beck, Ulrich, 2009: *World at Risk*. Cambridge: Polity

Beckman, Ludvig, 2005: *Grundbok i idéanalys. Det kritiska studiet av politiska idéer och texter*. Stockholm: Santérus

- Beckman, Ludvig, 2006: Idékritik och statsvetenskapens nytta. I: *Statsvetenskaplig Tidskrift* 2006:4. S. 331-342
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina, 2005: Argumentationsanalys. I: Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur. S. 89-149
- Benhabib, Seyla 2002: *The Claims of Culture: equality and diversity in the global era*, Princeton: Princeton University Press
- Benhabib, Seyla, 2004: *The Rights of Others: aliens, residents, and citizens*, Cambridge: Cambridge University Press
- Benhabib, Seyla, 2008: The Philosophical foundations of Cosmopolitan norms. I: Benhabib, Seyla, *Another Cosmopolitanism*. New York: Oxford University Press
- Benhabib, Seyla, 2008: Democratic Iterations: The Local, the National, and the Global. I: Benhabib, Seyla, *Another Cosmopolitanism*. New York: Oxford University Press
- Benhabib, Seyla, 2008: Hospitality, Sovereignty, and Democratic Iterations. I: Benhabib, Seyla, *Another Cosmopolitanism*. New York: Oxford University Press
- Bohman, James, 1998: The Globalization of the Public Sphere: Cosmopolitan Publicity and the Problem of Cultural Pluralism. I: *Philosophy and Social Criticism* 1998:2-3. S.199-216
- Bohman, James, 2004: Republican Cosmopolitanism. I: *The Journal of Political Philosophy* 2004:3. S. 336-352
- Bohman, James, 2005: From *Demos* to *Demoi*: Democracy across Borders. I: *Ratio Juris* 2005:3. S. 293-314
- Boyle, Joseph, 1992: Natural Law and International Ethics. I: Nardin, Terry & Mapel, David R. (red.), *Traditions of International Ethics*. New York: Cambridge. S. 112-135
- Brock, Gillian & Brighouse, Harry, 2005: Introduction. I: Brock, Gillian & Brighouse, Harry (red.), *The Political Philosophy of Cosmopolitanism*. New York: Cambridge. S. 1-9
- Buzan, Barry, 2004: *From International to World Society? English School Theory and the Social Structure of Globalization*. New York: Cambridge

Calhoun, Craig, 2002: The Class Consciousness of Frequent Travellers: Towards a Critique of Actually Existing Cosmopolitanism. I: Vertovec, Steven & Cohen, Robin (red.), *Conceiving Cosmopolitanism. Theory, Context, and Practice*. New York: Oxford University Press. S. 110-137

Cheah, Pheng & Robbins, Bruce (red.), 1998, *Cosmopolitics. Thinking and Feeling beyond the Nation*. Minneapolis: Minnesota

Cochran, Molly, 2002: A Democratic Critique of Cosmopolitan Democracy: pragmatism from the bottom-up, *European Journal of International Relations*, 8: 517-48

Cohen, Jean L., 1999: Changing Paradigms of Citizenship and the Exclusiveness of the Demos. I: *International Sociology* 1999:14. S. 245-268

Couture, Jocelyne & Nielsen, Kai, 2005: Cosmopolitanism and the compatriot priority principle. I: Brock, Gillian & Brighouse, Harry (red.), *The Political Philosophy of Cosmopolitanism*. New York: Cambridge. S. 180-195

Delanty, Gerard, 2009: *The Cosmopolitan Imagination. The Renewal of Critical Social Theory*. New York: Cambridge

Dobson, Andrew, 2006: Thick Cosmopolitanism. I: *Political Studies* 2006:54 S. 165-184

Donaldson, Thomas 1992: Kant's Global Rationalism. I: Nardin, Terry & Mapel, David R. (red.), *Traditions of International Ethics*. New York: Cambridge. S. 136-157

Doucet, M. (2005) 'The Democratic Paradox and Cosmopolitan Democracy', *Millennium: Journal of International Studies*, 34: 137-55

Douglas, Mary & Wildavski, Aaron, 1982: *Risk and Culture. An Essay on the Selection of Technological and Environmental Dangers*. Berkeley: University of California Press

Dryzek, J., 1999, Transnational Democracy. I: *Journal of Political Philosophy*, 1999:7: S. 30-51

Eisenstadt, Shmuel, 2000: Multiple Modernities. I: *Daedalus* 2000:1 1-29

Eyerman, Ron & Jamison, Andrew, 1991: *Sociala rörelser i en ny tid*. Lund: Studentlitteratur

The Economist, 19/12 2009 – 1/1 2010

The Economist, *The Mother of all Dictatorships*,
http://www.economist.com/world/asia/displaystory.cfm?story_id=15579841,
(2010-05-19)

Fine, Robert & Cohen, Robin, 2005: *Four Cosmopolitanism Moments*. I: I: Vertovec, Steven & Cohen, Robin (red.), *Conceiving Cosmopolitanism. Theory, Context, and Practice*. New York: Oxford University Press. S. 137-162

Freedom House, 2009: *Freedom of the Press*. <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=16> (2010-03-13)

Freedom House, 2009: *Freedom on the Net: A Global Assessment of Internet and Digital Media*. <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=383&report=79> (2010-03-13)

Forde, Steven, 1992: Classical Realism. I: Nardin, Terry & Mapel, David R. (red.), *Traditions of International Ethics*. New York: Cambridge. S. 62-84

Giddens, Anthony, 1990: *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity

Giddens, Anthony, 1991: *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos

Giddens, Anthony, 2010: *En skenande värld. Hur globaliseringen är på väg att förändra våra liv*. Stockholm: SNS förlag

Fukuyama, Francis, 1992: *The End of History and the Last Man*. New York: Free Press

Hay, Collin, 2002: *Political Analysis. A Critical Introduction*. London: Palgrave

Hegel, G.W.F., 2005: *The Philosophy of Right*. London: Dover

Held, David, 1999, The Transformation of Political Community: rethinking democracy in the context of globalisation, in I. Shapiro and C. Hacker-Cordón, *Democracy's Edges*, Cambridge: Cambridge University Press

Hobbes, Thomas, 2006: *Leviathan*. London: Dover

Hollis, Martin, 1994: *The Philosophy of Social Science. An Introduction*. New York: Cambridge

Honig, Bonnie, 1991: Declarations of Independence: Arendt and Derrida on the problem of founding a republic. I: *The American Political Science Review* 1991:1

Hume, David, 2003: *A Treatise of Human Nature*. London: Everyman

Huntington, Samuel P., 1996: *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Free Press

Hutchings, Kimberly, 2009: Immanuel Kant. I: Edkins, Jenny & Vaughan-Williams, Nick (red.), *Critical Theorist and International Relations*. London: Routledge. S. 217-220

- Internet World Stats: Internet usage statistics,
<http://www.internetworldstats.com/stats.htm> (2010-03-13)
- Jensen Arnett, Jeffrey, 2002: The Psychology of Globalization. I: *American Psychologist*, 2002:10. S. 774-783
- Jones, Dorothy V. 1992: The Declaratory Tradition in Modern International Law I: Nardin, Terry & Mapel, David R. (red.), *Traditions of International Ethics*. New York: Cambridge. S. 42-61
- Kant, Immanuel, 2007: *Perpetual Peace*, Filiquarian Publishing
- Kuhn, Thomas S., 1970: *The vetenskapliga revolutionernas struktur*, Stockholm: Thales
- Kögler, Hans Herbert, 2005: Constructing a Cosmopolitan Public Sphere: Hermeneutic Capabilities and Universal Values. I: *The European Journal of Social Theory* 2005:3 S. 297-320
- Levy, Daniel & Sznajder, Natan, 2002: Memory Unbound: The Holocaust and the formation of Cosmopolitan Memory. I: *The European Journal of Social Theory* 2002:1 87-106
- Malcomson, Scott L., 1998: The Varieties of Cosmopolitan experience. I: Cheah, Pheng & Robbins, Bruce (red.), *Cosmopolitics. Thinking and Feeling beyond the Nation*. Minneapolis: Minnesota. S. 233-245
- Mason, Andrew, 2000: *Community, Solidarity and Belonging. Levels of Community and their Normative Significance*. Cambridge: Cambridge
- Miller, Richard W., 2005: Cosmopolitan respect and patriotic concern. I: Brock, Gillian & Brighouse, Harry (red.), *The Political Philosophy of Cosmopolitanism*. New York: Cambridge. S. 127-147
- Moellendorf, David, 2005: Persons' interests, states' duties, and global governance. I: Brock, Gillian & Brighouse, Harry (red.), *The Political Philosophy of Cosmopolitanism*. New York: Cambridge. S. 148-163
- Nagel, Thomas, 2005: The Problem of Global Justice. I: *Philosophy and Public Affairs* 2005:33 S. 113-147
- Nardin, Terry, 1992: Ethical Traditions in International Affairs. I: Nardin, Terry & Mapel, David R. (red.), *Traditions of International Ethics*. New York: Cambridge. S. 1-22
- Nussbaum, Martha, 1994: Patriotism and Cosmopolitanism. I: *Boston Review*

- Näsström, Sofia, 2007, The Legitimacy of the People, *Political Theory* 35. S. 624-58
- Näsström, Sofia, 2003, What Globalization Overshadows, *Political Theory*, 31. S. 808-34
- Rawls, John, 1971: En teori om rättvisa. Göteborg: Daidalos
- Rorty, Richard, 1998: Justice as a Larger Loyalty. I: Cheah, Pheng & Robbins, Bruce (red.), *Cosmopolitanism. Thinking and Feeling beyond the Nation*. Minneapolis: Minnesota. S. 45-58
- Rosanvallon, Pierre, 2006, *Democracy Past and Future*, New York: Columbia University Press
- Sassen, Saskia, 2003: Globalization or Denationalization. I: *Review of International Political Economy* 2003:1. S. 1-22
- Sassen, Saskia, 2006: *Territorium. Makt. Rättigheter. Sammansättningar från medeltiden till den globala tidsåldern*. Stockholm: Atlas
- Smith, Anthony, D., National Identity and the Idea of European Unity. I: *International Affairs* 1992:1 S. 55-76
- Strydom Piet, 1999: Triple contingency: The theoretical problem of the public in communication societies. I: *Philosophy and Social Criticism* 1999:2 1-25
- Sypnowich, Christine, 2005: Cosmopolitans, Cosmopolitanism, and Human Flourishing. I: Brock, Gillian & Brighouse, Harry (red.), *The Political Philosophy of Cosmopolitanism*. New York: Cambridge. S. 55-74
- Tan, Kok-Chor, 2004: *Justice without Borders. Cosmopolitanism, Nationalism and Patriotism*. New York: Cambridge
- Taylor, Charles, 1995: Two Theories of Modernity. I: *The Hastings Center Report* 25
- Thörn, Håkan, 2004: *Globaliseringens dimensioner. Nationalstat, världssamhälle, demokrati och sociala rörelser*. Stockholm: Atlas
- Waldron, Jeremy J., 2008: Cosmopolitan Norms. I: Benhabib, Seyla, *Another Cosmopolitanism*. New York: Oxford University Press
- Vertovec, Steven & Cohen, Robin, 2005: Introduction: Conceiving Cosmopolitanism. I: Vertovec, Steven & Cohen, Robin (red.), *Conceiving Cosmopolitanism. Theory, Context, and Practice*. New York: Oxford University Press. S. 1-22

Walzer, Michael, 1994: *Thick and Thin. Moral argument at Home and Abroad*.
Notre Dame: Notre Dame

Wood, Allen W., 1998: Kant's Project for Perpetual Peace. I: Cheah, Pheng &
Robbins, Bruce (red.), *Cosmopolitics. Thinking and Feeling beyond the Nation*.
Minneapolis: Minnesota. S. 59-76

Zerilli, Linda, 2002: Castoriadis, Arendt and the Problem of the New. I:
Constellations 2002:4. S. 540-553

Östman, Anders: Staten blir så bra som folket kräver. I: DN-kultur, 2002-09-03